

דף קמ"ט

אמר רב ששת, שכיב מרע שאמר יזכה פלוני בנכסי, או יטול, או יחזיק⁵³⁵, כולן הן לשון מתנה. ובברייתא שנינו, אף אם אמר על מי שראוי ליורשו 'חסין או 'ירת', לשונות של ירושה. וברייתא כרבי יוחנן בן ברוקא שאמר, שאם האב אמר ירשני על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים⁵³⁶.

הגמרא הסתפקה מה הדין כשאמר יהנה בהם?. האם אמר שיהיו כולם מתנה, או שאמר שיהנה מהם בדבר מה. ומה הדין כשאמר יראה בהם, כשאמר יעמוד בהם, ישען בהם?. ונשארה הגמרא בתיקון.

מכר כל נכסיו ועמד כשהמעות בעינם עוד הסתפקה הגמרא, מה הדין אם מכר את כל חוזר כשפרעם בחובו אינו חוזר נכסיו ולא שייר דבר ועמד מחוליו, האם יכול לחזור בו מפני שמכר אותם מחמת מיתה, או שמכירה שונה ממתנה ואינה חוזרת. פעמים רב יהודה אמר בשם רב שאינו חוזר, כשהמעות אינם שהחזירים בחובו והראה שלא מתכוון לחזור ולקנות. ופעמים שאמר שאם עמד חוזר כשהמעות נמצאים בעינם מפני שהניחם לכך, שאם יעמוד מחליו יחזירם.

הגמרא הסתפקה, מה הדין בשכיב מרע שהודה ואמר בחליו שדה ומעות הללו של הם פלוני, ואנו היינו מוחזקים בנכסים הללו שאינם של אותו פלוני, אלא שהם של זה שמודה בהם לאחרים. האם אומרים שהוא אמר כן שלא להשביע את בניו, או שכיון שהודה הודה⁵³⁷.

רבא א' כיצד יקנה אותם לבנו גר אינו בר ומביאה הגמרא ראייה מהמעשה באיסור ירושה ואינו קונה במתנת שכי"מ גיורא, שהיו לו תריסר אלפי זוזים בידי

רבא. ורב מרי בנו הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה, ולמד תורה בבית רבו⁵³⁸. ואמר רבא כיצד רב מרי יקנה את אותם המעות לבנו?. אם בירושה גר אינו בר ירושה, שהתורה הפקירה את זרעו של עובד כוכבים. אם במתנת שכיב מרע חכמים עשו אותה כירושה, כל שישנו בירושה ישנו במתנת שכיב מרע, כל שאינו

535 שצריכים שיתן בלשון מתנה. רשב"ם.

536 בפ' יש נוחלין וקי"ל כוותיה דפסקינן התם הלכה כמותו: רשב"ם.

537 רשב"ם פ' שהספק הוא אם הוא אומר כן שלא להשביע את בניו או שכיון שהודה הודה. ולר"י נראה לפרש שכי"מ שהודה מהו, מי שהודה שיש לפלוני מנה בידו אפ' שאנו מוחזקים בו שאין לו. האם קנה במתנת שכי"מ ואם עמד חוזר. או שקנה לגמרי ואם עמד אינו חוזר. ופשטו מהמעשה של איסור גיורא שקנה לגמרי במתנת בריא על ידי הודאתו. שהרי במתנת שכי"מ א' כל מאן דאיתיה בירושה איתיה במתנת שכיב מרע כו'. ועוד יש מפרשים שכי"מ שהודה מהו שהודה שיש לו פקדון ביד אחרים והקנהו לזה, האם יכול להקנותו באמירה בעלמא או לא, ופשטו ליה שקנה באמירה. וה"ה שהיו יכולים להסתפק בבריא, מ"ר וראשון עיקר. תוס'.

538 איסור גיורא שבא על רחל בת מר שמואל, מבנות שמואל שנשבו, קודם שנתגייר ונתעברה הימנו בגיית את רב מרי בר רחל. ובתוך כך נתגייר ואח"כ נולד רב מרי. רשב"ם. ותוס' מק' על הרשב"ם שבפרק מי שהחשיך נראה שרב מרי בר רחל היה ישראל גמור. וצ"ל שהיו שני רב מרי בר רחל. תוס'

בירושה אינו במתנת שכיב מרע⁵³⁹. אם במשיכה המעות אינם בביתו של איסור שיוכל ליתנם לבנו בידו. אם בחליפין אין מטבע נקנה בחליפין. אם בקנין 'אגב קרקע' אין לו קרקע⁵⁴⁰. אם במעמד שלשתם, אני ואיסור ורב מרי ביחד, אם ישלח לקרוא לי לא אלך. ולכן אני אזכה בהם שנכסי הגר דינם כהפקר והם בידי, והנני קודם וזוכה.

והק' שיקנה באודיאת ויצאה הודאה הקשה רב איקא בנו של רב אמי, מדוע אי אפשר מביתו ורבא הקפיד

שהמעות האלו הם של רב מרי ורב מרי יזכה בהם בקנין 'אודיאת'! תוך כדי כך יצאה הודאה מבית איסור גיורא, מתוך שהדבר נאמר בבית המדרש יצא הקול ולימדו את איסור לעשות כן. ורבא הקפיד ואמר מלמדים טענות לאנשים וגורמים לי הפסד^{541 542}. ויש מכאן ראייה ששכיב מרע שהודה ואמר בחליו שדה ומעות הללו של הם פלוני הודאתו הודאה⁵⁴³.

מבררת הגמרא, מהו השיעור של 'כל שהוא', שעל כך ששינוי שאם שייר קרקע כל שהוא מתנתו קיימת. רב יהודה בשם רב אמר, כששייר קרקע כדי פרנסתו. ורב ירמיה בר אבא אמר בשם רב, אפילו כששייר מטלטלין כדי פרנסתו. ואמר רבי זירא כמה מכוונים דבריהם של אותם זקנים שפירשו כל שהוא כדי פרנסתו, לזה בקרקע ולזה אפילו במטלטלי. כמו שאם השאיר קרקע כדי פרנסתו מתנתו מתנה מפני שסמך עליה להתפרנס ממנה אם יקום מחליו. ונתן על דעת שיקנה גם אם יקום מחליו. כך אם שייר מטלטלין כדי פרנסתו, נתן לדעת שאפילו אם יעמוד מחליו תתקיים המתנה והוא יתפרנס ממה ששייר מטלטלין.

שייר קרקע כדי פרנסתו או מטלטלין כדי פרנסתו

539 נ' שאם היו לגר בנים ישנו במתנת שכי"מ שהקפידא על הנותן ולא על המקבל. תוס'.

540 איסור יכל להודות שיש לו קרקע, אלא שא' לק' שיקנה באודיאת שהמעות עצמן של רב מרי. תוס'.

541 ר"ת כ' שמה שא' בפ"ק דקדושין שרוח חכמים נוחה הימנו כשהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה להחזיר שמפני שהעובד כוכבים עשה לו חסד שהלוח לו יעשה עמו חסד ויתן לבניו. אבל כאן שלא עשה עמו חסד כשהפקידם אצלו אין צריך להחזיר לבניו. וריב"ם פ' שרבא לא חשש כיון שלא א' בברייתא במפורש ואם לא החזיר אין רוח חכמים נוחה הימנו. ותוס' מק על פי עיי"ש. תוס'.

542 תוס' הקשו הרי מצוה לקיים דברי המת. וקשה גם מדוע צריכים להגיע לדבר שכי"מ ככתובין וכמסורין. וריב"ם תירץ שלא אומרים מצוה לקיים דברי המת אלא כשאמר תנו מנה זה לפלוני. אבל כשאמר מנה זה לפלוני ולא אמר תנו לא אומרים מצוה לקיים דברי המת. ור"י תירץ שלא או' מצוה לקיים דברי המת אלא כשהושלש מתחלה ביד שלישי לכך. וצ"ל שבשחרור יש לומר יותר מצוה לקיים דברי המת מבשאר דברים. ויש שמתרצים שם בשם ר"ת שלא א' מצוה לקיים דברי המת כיון שראוי לינתן מחיים ולא לינתן לאחר מיתה ולכן לא שייד בה מצוה לקיים דברי המת. ואין נראה לר"י (עי' בתוס' ק'). ועוד היה מפרש ר"ת שלא שייד לומר כאן מצוה לקיים דברי המת משום שכל שישנו בירושה ישנו במתנה מצוה לקיים דברי המת וכל שאינו בירושה אינו במצוה לקיים דברי המת, כמו שא' במת' שכי"מ. אבל יותר טוב לומר כמו שפי'. מ"ר. ועוד היה או' ר"י שלא או' מצוה לקיים דברי המת אלא באומר לו פה אל פה, וחזר בו ר"י. וכן פי' ר"ת. תוס'.

543 ונראה שכשעושה עצמו עבד לזה לאיש מלוה ודאי עושה זאת כדי להחזיק עצמו כעני. אבל כשהממון בעין והוא מודה שהוא של פלוני י"ל שהפקידו אצלו מקודם או שהשכי"מ הקנה לו ע"י אחר והוא חפץ שיבא לידו. רשב"ם.

האם בכל מקום שש' קרקע הוא דוקא

הקשה רב יוסף, והלא דבריהם אינם מכוונים היטב, הרי למי שאמר מטלטלין, קשה הרי במשנה שנינו

קרקע! ולמי שאמר קרקע כדי פרנסתו, הרי שנינו כל שהוא! אמר לו אביי, האם בכל מקום ששנו קרקע הוא קרקע דוקא? והרי שנינו במסכת פאה, הכותב כל נכסיו לעבדו יצא בן חורין, שהרי העבד בכלל נכסים ונמצא שהקנה לעבד את גופו עם שאר נכסים. שייר קרקע כל שהוא, לא יצא בן חורין, מפני שהעבד הוקש לקרקעות⁵⁴⁴ ואפשר לומר שהוא אמר שמשׁייר את העבד ואינו בן חורין⁵⁴⁵ רבי שמעון אומר, אף אם שייר קרקע כלשהוא הוא בן חורין, עד שיאמר כל נכסי נתונין לפלוני עבדי חוץ מאחד מרובא שבהן, שאותו אחד מרובא נאמר על העבד ואינו משוחרר⁵⁴⁷.

עשו מטלטלין שיור אצל עבד ולא אצל כתובה ואמר רב דימי בר יוסף בשם רבי אלעזר, עשו מטלטלין שיור אצל עבד, אבל לא בכתובה. אפילו ששנינו במשנה שייר קרקע כל שהוא לא יצא בן חורין, הוא הדין אם שייר מטלטלין. שהרי עבד שאינו מחובר לקרקע ובני אדם קוראים לו מטלטלין. ומכאן שאפילו ששנינו קרקע הוא לאו דוקא⁵⁴⁸. ולא עשו מטלטלין שיור אצל כתובה. במה ששנינו במשנה הכותב נכסיו לבניו וכתב לאשתו קרקע כל שהוא אבדה כתובתה⁵⁴⁹. ודוקא קרקע כל שהוא, אבל אם כתב לה מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה.

אמר רב יוסף לאביי לעולם אומר לך שבכל מקום ששנו קרקע הוא דוקא. והטעם שכאן בעבד הוא לאו דוקא מפני שבדין לא היו צריכים לשנות קרקעות אלא היה צריך לשנות במפורש מטלטלין. ושנו קרקע משום הרישא, רבי עקיבא אומר קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובבכורים, ולכתוב עליהם פרוזבול, ולקנות עמהם נכסים שאין להם אחריות בכסף ובשטר ובחזקה. וכל הדינים האלו הם דוקא בקרקע ולכן גם בסיפא שנו שייר קרקע כל שהוא, אפילו שבסיפא הוא הדין

544 וכן אם א' חוץ ממטלטלין כ"ש כמו שר' אלעזר מפרש. רשב"ם.

545 ומתחלה סברו שהטעם של ת"ק הוא משום ששייר בגוף העבד, ולר"ש לא שייר דפלגינן דבורא והעבד קנוי לעצמו. ור"ח פי' שת"ק סבר שכיון ששייר קרקע כל שהוא סתם העבד אין יכול לברר את הנכסים שהקנה לו רבו ולא קנה בנכסים, שיד בעל השטר על התחונה. וכיון שבנכסים לא קנה לא קנה גם עצמו. ור"ש סבר שאע"ג שלא קנה בנכסים קנה את עצמו דפלגינן דבורא. עד שיאמר חוץ מאחד מרובא שאפ' לומר ששייר את גופו של העבד וכן פי' בירושלמי. לשון רבינו חננאל. תוס'

546 אפילו הזכיר בהדיא מה שמוציא מן השחרור שיש לנו לומר שלא שחרר העבד, אפ"ה קנה נכסים ונשתחרר דפלגינן דבורא שמאותה שדה או מאותה עיר חזר בו אבל מן העבד לא חזר. ומכאן שחכ' שחו' עליו סוב' שלא פלגינן דבורא וממה שחזר בנכסים חזר גם בעבד. או שממה ששייר בנכסים רואים ששייר גם בעבד. תוס'.

547 ודרך כבוד כתב כך לעבדו ומ"מ לא קנה כלום. רשב"ם.

548 וה"ה למטלטלי וגם במשנה מטלטלין כדי פרנסתו הם כקרקע כדי פרנסתו. רשב"ם.

549 ופירש ר"ג כיון שעשאה שותפת בין הבנים אבדה כתובתה שבאותה קרקע כל שהוא ששייר לה שלא נתן לבניו מחלה כתובתה. אבל שייר לה מטלטלין כל שהוא לא אבדה כתובתה. שכתובה עיקרה גובה ממקרקעי ולא ממטלטלי ולכן סמכה דעתה על קרקע. רשב"ם.

למטלטיין.

